

శ్రీకృష్ణపరంబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ స్వారాజ్య భగవద్గీతా

అథ షోడశోధ్యాయః - దైవాసుర సంపత్తిభాగ యోగః

పదునాఱవ అధ్యాయము - దైవాసుర సంపత్తిభాగ యోగము

శ్రీ భగవానువాచ:- శ్రీ కృష్ణుడు చెప్పెను -

శ్లో॥ అభయం సత్త్వ సంశుద్ధిః జ్ఞానయోగ వ్యవస్థితిః ।
దానం దమశ్చ యజ్ఞశ్చ స్వాధ్యాయస్తప ఆర్జవమ్ ॥ 1

అభయమ్, సత్త్వ సంశుద్ధిః, జ్ఞానయోగ వ్యవస్థితిః,
దానమ్, దమః, చ, యజ్ఞః, చ, స్వాధ్యాయః, తపః, ఆర్జవమ్.

శ్లో॥ అహింసా సత్య మక్రోధః త్యాగ శౌంతి రపైశునమ్ ।
దయా భూతేష్వలోలుప్త్యం మార్దవం హ్రీరచాపలమ్ ॥ 2

అహింసా, సత్యమ్, అక్రోధః, త్యాగః, శాంతిః, అపైశునమ్,
దయా, భూతేషు, అలోలుప్త్యమ్, మార్దవమ్, హ్రీః, అచాపలమ్.

శ్లో॥ తేజః క్షమా ధృతి శౌచం అద్రోహో నాతిమానితా ।
భవంతి సంపదం దైవీం అభిజాతస్య భారత ! ॥ 3

తేజః, క్షమా, ధృతిః, శౌచమ్, అద్రోహః, న, అతిమానితా,
భవంతి, సంపదమ్, దైవీమ్, అభిజాతస్య, భారత.

టీ॥ భారత = అర్జునా ! అభయం = భయము లేకుండుట,
 సత్వసంశుద్ధిః = పరిశుద్ధ స్వభావము, జ్ఞానయోగవ్యవస్థితిః =
 జ్ఞానయోగమున నిల్చుట, దానం = దానము, దమః + చ = బహిరింద్రియ
 నిగ్రహము, యజ్ఞః + చ = అంతర్యాగము, స్వాధ్యాయః = వేదాధ్యయనము,
 తపః = తపస్సు, ఆర్జవం = ఋజుభావము, అహింసా = హింసలేకుండుట,
 సత్యం = సత్యము, అక్రోధః = క్రోధము లేకుండుట, త్యాగః = త్యాగము,
 శాంతిః = మనోనిగ్రహము, అపైశునం = చాడీలు చెప్పకుండుట, భూతేషు =
 ప్రాణులందు, దయా = దయ, అలోలుప్త్వం = లోలత్వము లేకుండుట,
 మార్దవం = మృదుత్వము, ప్రీః = సిగ్గు, అచాపలం = చపలత్వము
 లేకుండుట, తేజః = పరాక్రమము, క్షమా = ఓర్పు, ధృతిః = ధైర్యము.
 శుచిః = శుచిత్వము. అద్రోహః = ద్రోహము చేయకుండుట. న + అతి
 మానితా = గర్వము బొత్తిగా లేకుండుట, ఇవన్నియు దైవీం =
 దేవసంబంధమైన, సంపదం = సంపదను గూర్చి, అభిజాతస్య =
 పుట్టినవానికి, భవంతి = కలుగుచున్నవి.

తా॥ ఈ సద్గుణములుగల మహాత్ముడు దైవసంపదతో పుట్టినవాడు.
 ఈ సద్గుణములు దైవసంపద.

వి॥ (1) అనాత్మ తానని భ్రమించినచో భయము తప్పదు. బ్రహ్మమే
 తానైనచో భయములేదు. బ్రహ్మైక్యమే అభయము, మలిన సాత్విక ప్రకృతి
 యవిద్య. అవిద్యలోని త్రిగుణ సృష్టియే జీవసృష్టి, బ్రహ్మకార వృత్తియే శుద్ధ
 సాత్విక ప్రకృతి. సత్వసంశుద్ధి యిదే. సంకల్పశ్వాస చిదాభాసలయమై
 బ్రహ్మమే తానైయున్న సాంఖ్య సిద్ధియే జ్ఞానయోగమున నిల్చుట. దీయతే
 దానం. దాక్షో దానే. దీయతే = ఇచ్చుట, దానము, అజ్ఞానికి నుపదేశ
 ప్రకారము జ్ఞానదానము జేసినచో సకల ధరిత్రీదానముకంటె సధికతర
 ఫలదమని శాంతి పర్వమున నున్నది. ధమనందమః, దమ ఉపశమమే.
 క్షేతమును సహించుట, బాహ్యం ద్రియ వ్యాపారోపశమము దమము, యజతే

యజ్ఞః, యజదేవపూజాదౌ, యజతే = దేవపూజ, యజ్ఞము. సోఽహంభావముచే దేవుని పూజించుటే యజ్ఞము. స్వవేదాధ్యయనం స్వాధ్యాయః, స్వ = తమ, వేదాధ్యయనము = స్వాధ్యాయము = పలుమాలు వేదము జదువుట, అర్థము తెలియకనే గట్టిగా నోటితో చదువుట వాచకము. చిన్నగా గొనుగుచుండిన ఉపాంశువు, శబ్దమే చేయక అర్థము చేసికొనుచు మనసుతో చదువుట మానసికము, ఇట్లు స్వాధ్యాయము మూడు విధములు, మానసికము శ్రేష్ఠము. తపతీతి తపః, తపసంతాపే, తపతి = తపింప జేయునది, తపస్సు. నేనెవడను? దేవుడేది? దేవునిలో లీనమగు మార్గమేది? నిజమును తెలిసికొనుటకు పరితపించుటే తపమని తైత్తిరీయోప నిషత్తు నందున్నది. ఋజ్యతే ఆదరణే సంపాద్యత ఇతి ఋజుః, ఋజు ఆర్జనే, ఆదరేణ = ఆదరము చేత, ఋజ్యతే = సంపద్యతే = సంపాదింపబడునది, ఇతి, ఋజువు, ఋజువుతో కూడినది. ఆర్జవము = చక్కనైయుండునది.

(2) హింసనం హింసా, హిసిహింసాయాం, హింసనం = చంపుట, హింస, స్థూల దేహముల చంపకుండుట, సూక్ష్మ దేహముల నొప్పింపకుండుట, కారణమున చిక్కి జనన మరణ బాధల జీవుని నొందింపకుండుట ఇట్లే మూడు విధముల హింసను శక్తి కొలది చేయకుండుట అహింస; సత్సుసాధుషు భవం సత్యం, సత్సు = సాధుషు = మహాత్ములందు, భవం = వుట్టినది, సత్యము. సతి సత్పురుషే సాధు సత్యం, సతి = సత్పురుషే = సత్పురుషునందు, సాధు = ఒప్పునది, సత్యము = త్రికాలాబాధ్యము. క్రోధనం క్రోధః, క్రుధ క్రోధే, క్రోధనం = కోపించుట, క్రోధము, క్రోధము లేకుండుట అక్రోధము, త్యజ్యతే త్యాగః త్యజహౌనౌ, త్యజ్యతే = ఇచ్చుట. త్యాగము = జీవసృష్టిని బ్రహ్మనిష్ఠయందు విడిచిపెట్టుటే త్యాగము. శమనం శాంతిః, శము ఉపశమే, శమనం = సంకల్ప రాహిత్యము, శాంతి, పింశత్య నృతస్య అవయవో భవతీతి పిశునః, పిశ అవయవే, అనృతస్య = అసత్యమునకు, పింశతి =

అవయవోభవతి = అవయవమైన వాడు పిశునుడు, అపైశునః = కొందెములు చెప్పనివాడు, దయంత్యే రక్షత్యన యేతి దయా, దేజ్ రక్షణే, అనయా = దీనిచేత, దయంత్యే = రక్షంతి = రక్షింతురు, ఇతి, దయా, లోలుప్యతే భృశం ముహ్యతీతి లోలుపః, లుపవిమోహనే, భృశం = మిక్కిలి, లోలుప్యతే = ముహ్యతి = మోహపడువాడు, ఇతి, లోలుపః, ప్రాణులందు మిక్కిలి మోహము లేనివాడు అలోలుప్యత్వము కలవాడు. మృద్యత ఇతి మృదుః, మృదక్షోదే. మృద్యతే = మెదుపబడినది. ఇతి, మృదువు = మెత్తనిది, మార్దవం = మృదుత్వము, జిహ్రేతీతి హ్రీః, హ్రీలజ్జాయాం. జిహ్రేతి = సిగ్గుపడుట, ఇతి హ్రీతి, చెడుకార్యముల నొనర్చుటకు సిగ్గు పడుటయు సుగుణమే. చోపత్య నేనేతి చపలం చుపమందాయాం గతౌ, అనేన = దీనిచేత, చోపతి = చపలమగును. ఇతి, చపలము. అస్థిరత్వాచ్చ పలః, అస్థిరత్వాత్ = ఒక దిక్కున నిలువనిది కనుక, చపలము = పాదరసము, చపలుడు = దోషము విచారింపక వధబంధనాధుల జేయువాడు, అచాపలం = చపలత్వము లేనివాడు.

(3) తేజస్సు = పరాక్రమము, క్షమత ఇతి క్షమా, క్షమతే = ఓర్చునది, ఇతి, క్షమా = మనోనిగ్రహము, ధరణం ధృతిః, ధరించుట, ధృతి, ధ్రియతే అనయా ధృతిః, అనయా = దీనిచేత, ధ్రియతే = ధరింపబడును, కనుక, ధృతి = ధైర్యము, శుచిత్వాచ్చుచిః, శుచిత్వాత్ = శుచియైన వాడగుటవలన, శుచి, శోచతి శుద్ధ్యతీతి శుచిః, శోచతి = శుద్ధ్యతి = పరిశుద్ధమైనది, ఇతి, శుచి పరిశుద్ధత్వాచ్చుచిః, పరిశుద్ధుడగుట వలన, శుచి, అద్రోహః = ద్రోహము చేయనివాడు, న+అతిమానిత = గర్వము బొత్తిగాలేనివాడు, ఈ సద్గుణములన్నియు, దైవీం = దైవీప్రకృతి సంబంధమైన, సంపదం = సంపదనుగూర్చి, అభిజాతస్య = పుట్టిన వానికి, భవంతి = కలుగుచున్నవి.

శ్లో॥ దంభో దర్పోఽభిమానశ్చ క్రోధః పారుష్యమేవ చ ।

అజ్ఞానం చాభిజాతస్య పార్థ! సంపద మాసురీమ్ ॥ 4

దంభః, దర్పః, అభిమానః, చ, క్రోధః, పారుష్యమ్, ఏవ, చ,
అజ్ఞానమ్, చ, అభిజాతస్య, పార్థ, సంపదమ్, ఆసురీమ్.

టీ॥ పార్థ = అర్జునా! దంభః = కపటము, దర్పః = గర్వము, అభిమానః
= ఎక్కువ గౌరవము గావలెననెడు దురభిమానము, క్రోధః = క్రోధము,
పారుష్యం + ఏవ చ = కారిన్యభావము, అజ్ఞానం చ = అవివేకమును,
ఇవి, ఆసురీం = అసుర సంబంధమయిన, సంపదం = సంపదనుగూర్చి,
అభిజాతస్య పుట్టినవానికి, (భవంతి = కలుగుచున్నవి).

తా॥ ఈ దుర్గుణములు కలవాడు, అసురభావముతో పుట్టినవాడు,
ఈ దుర్గుణములు అసురసంపద.

వి॥ దభోత్తి హినస్తీతి దంభః, దంభు దభనే, దభోత్తి = హినస్తి =
పీడించునది, ఇతి దంభము = కపటము, దర్పము = గర్వము, ఆత్మా
నముత్కృష్టం మానయతీ త్యభిమానః, మను అవబోధనే, ఆత్మానం =
తన్ను, ఉత్కృష్టునిగా, మానయతి = తలపించునది, ఇతి, అభిమానము,
క్రోధము పరుషమప్రియం వచః, తస్య భావః, పారుష్యం, పరుషం =
అప్రియం వచః = అప్రియ వచనము, తస్యభావః = దానిభావము,
పారుష్యము. అనాత్మజ్ఞేయమగు చుండగా కలిగెడు అనాత్మజ్ఞానమే
అజ్ఞానము, అమరవారుణి ననుభవింపని వారు అసురులు, అసుర
సంపదనుగూర్చి పుట్టినవాని గుణములివి. సుర = అమృతము, బ్రహ్మనిష్ఠతో
పుట్టిన అమృతసేవనము కలుగును. అమృతమును త్రాగనివారు అసురులు.

శ్లో॥ దైవీ సంపద్విమోక్షాయ నిబంధాయాసురీ మతా ।

మా శుచ స్సంపదం దైవీం అభిజాతోఽసి పాణ్డవ ! ॥ 5

దైవీ, సంపత్, విమోక్షాయ, నిబంధాయ, ఆసురీ, మతా,
మా, శుచః, సంపదమ్, దైవీమ్, అభిజాతః, అసి, పాండవ.

టీ॥ పాండవ = అర్జునా! దైవీసంపత్ = దేవసంబంధమయిన సంపద,
విమోక్షాయ = మోక్షముకొఱకును, ఆసురీసంపత్ = అసుర సంబంధమయిన
సంపద, నిబంధాయ = బంధముకొఱకును, మతా = చెప్పబడినవి, (త్వం
= నీవు) దైవీం = దేవసంబంధమయిన, సంపదం = సంపదనుగూర్చి,
అభిజాతః = పుట్టినవాడవు, అసి = అయివున్నావు, మాశుచః =
శోకింపకుము.

తా॥ అర్జునా! దైవసంపదచే మోక్షమును, అసురసంపదచే బంధమును
కలుగును. నీవు దైవసంపద కలవాడవు కనుక, నీకు మోక్షము కలుగును,
దుఃఖింపకుము.

వి॥ గురుకీలు కుదురుచుండగా, బ్రహ్మకారవృత్తి యేర్పడుచుండుటయే
దైవీసంపద. ఇట్టి దైవీ సంపదచే మోక్షము లభించును. బ్రహ్మనందా
మృతమును త్రావనివారు అసురులు. అసుర సంబంధమైన సంపద
బంధములో పడవేయును. అనాత్మయును అనాత్మజ్ఞానమునుచేరి బంధము,
బ్రహ్మములో లీనమయ్యెడు యోగ్యతను సంపాదించుకొనిన వారందఱును
దైవీసంపదతో పుట్టినవారు. వీరు దుఃఖింపపనిలేదు. దుఃఖనివృత్తి,
పరమానంద ప్రాప్తియనబడు మోక్షము వీరికి స్వతస్సిద్ధము.

శ్లో॥ ద్వౌ భూతసర్గౌ లోకేఽస్మిన్ దైవ ఆసుర ఏవ చ ।

దైవో విస్తరశః ప్రోక్త ఆసురం పార్థ మే శృణు ॥

6

ద్వౌ, భూతసర్గౌ, లోకే, అస్మిన్, దైవః, ఆసురః, ఏవ, చ,
దైవః, విస్తరశః, ప్రోక్తః, ఆసురమ్, పార్థ, మే, శృణు.

టీ॥ పార్థ = అర్జునా ! అస్మిన్ = ఈ. లోకే = లోకమునందు, దైవః

= దేవ సంబంధమనియు, ఆసురః = ఏవ చ = అసుర సంబంధమనియు, భూతసర్గో = ప్రాణుల సృష్టలు, ద్వో = రెండు విధములు. దైవః = దేవ సంబంధమైన సృష్టినిగూర్చి, విస్తరశః = విస్తారముగా, ప్రోక్తః = చెప్పబడెను, ఆసురం = అసుర సంబంధ సృష్టినిగూర్చి, మే = నావలన, శృణు = వినుము.

తా|| అర్జునా! ఈ లోకమునందు దేవ సంబంధమనియు, అసుర సంబంధమనియు సృష్టలు రెండు విధములు. దేవసంబంధ సృష్టినిగూర్చి (ఇదే అధ్యాయమున 1, 2, 3 శ్లోకములలో) విస్తారముగా చెప్పబడెను. ఇక అసుర సంబంధమైన సృష్టిని చెప్పుచున్నాను, వినుము.

వి|| మానవ సమూహమునందు దైవమనియు, అసురమనియు ప్రాణుల సృష్టి రెండు విధములు. బ్రహ్మనిష్ఠ కనుకూలమై, బ్రహ్మోపు సన్నిధికి గొనిపోవుచు దేవునిలో లీనముచేయించు త్రిగుణసామ్యవస్థ దైవసంబంధ ప్రాణుల సృష్టి. మహాకారణమున తురీయముతో నిట్టి సృష్టి యేర్పడును. జీవసృష్టిలో పడవేసి సంకల్ప ప్రవాహములోముంచి, ఆవరణమును కప్పి బ్రహ్మనందామృతమునకు దూరముజేయు అపరాప్రకృతివలన కలుగు సృష్టి అసుర సృష్టి కారణమునందున్నది. యధార్థమును తెలియనివ్వని సుషుప్తిలో ముంచునది యీ సృష్టి. దైవసంపదనుగూర్చి 16-1, 2, 3 శ్లోకములలో వివరింపబడియున్నది. అసుర సంబంధ సృష్టిని వివరింపవలసి యున్నది.

శ్లో|| ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ జనా న విదురాసురాః ।

న శౌచం నాపి చాచారో న సత్యం తేషు విద్యతే ॥

7

ప్రవృత్తిమ్, చ, నివృత్తిమ్, చ, జనాః, న, విదుః, అసురాః,
న, శౌచమ్, న, అపి, చ, ఆచారః, న, సత్యమ్, తేషు, విద్యతే.

టీ|| అసురాః = అసుర స్వభావముగల, జనాః = జనులు, ప్రవృత్తిం చ = ప్రవృత్తి మార్గమునుగాని, నివృత్తిం చ = నివృత్తి మార్గమునుగాని, న

+ విదుః = ఎఱుగరు, తేషు = వారియందు, శౌచం = శుచిత్వము, న + విద్యతే = ఉండదు, ఆచారః + చ = సదాచారమును, న = ఉండదు, సత్యం + అపి చ + న = సత్యముగాని యుండదు.

తా|| అసుర స్వభావముగలవారు ప్రవృత్తి, నివృత్తి మార్గముల నెఱుగరు. వారియందు శుచిత్వముగాని, సదాచారముగాని, సత్యముగాని యుండదు.

వి|| ప్రవర్తత ఇతి ప్రవృత్తిః, వృతువర్తనే, ప్రవర్తతే = ప్రవర్తించునది, బుద్ధి, మనస్సు, ఇతి, ప్రవృత్తి, ప్రత్యగాత్మనుండి చిదాభాస, అహంకారము, సంకల్ప శక్తి, కుండలినీ శక్తి, శ్వాస, స్థూలశరీరము వఱకు నిట్లు క్రిందికి జాతి యవరోహణ మార్గమున ప్రకృతిలో మునిగి జనన మరణ స్వర్గ నరకముల పాలగుచుండుట ప్రవృత్తిమార్గము. స్థూల శ్వాస కుండలినీ సంకల్పమనో బుద్ధ్యహంకృతి చిదాభాసలు లయమగుచుండగా సూర్యప్రయాణమున ఆరోహణ మార్గమున దేవుడే తానగుట నివృత్తి మార్గము. అసుర స్వభావము కలవారికి ప్రవృత్తి నివృత్తి మార్గములు తెలియవు. వారియందు యోగమార్గ గమనముచే కలుగు స్థూల శరీర శౌచముగాని, దేవుని సమీపించు జ్ఞాన స్నానమున కలుగు సూక్ష్మశరీరంపు శౌచముగాని యుండదు. నడవడిక యెట్లుండ వలయునో తెలియక మూఢ విశ్వాసములతో ఏమేమో చేసికొని యిదియే సదాచారమని నమ్మియుందురు. త్రికాలాబాధ్య సత్యవస్తువేదో తెలియదు. అసుర సంపదగల వారిట్లుందురు.

శ్లో|| అసత్య మప్రతిష్ఠం తే జగదాహు రనీశ్వరమ్ ।

అపరస్పర సంభూతం కిమన్య త్కామహైతుకమ్ ॥

8

అసత్యమ్, అప్రతిష్ఠమ్, తే, జగత్, ఆహుః, అనీశ్వరమ్,
అపరస్పర సంభూతమ్, కిమ్, అన్యత్, కామహైతుకమ్.

టీ|| తే = వారు, జగత్ = జగత్తును, అసత్యం = లేనిదానిగను, అప్రతిష్ఠం = ఆధారములేనిదిగాను, అనీశ్వరం = ఈశ్వరుడు లేనిదిగాను,

అహుః = చెప్పుదురు, అపరస్పర సంభూతం = ఒకరికొకరివలన కలుగనిది, అన్యత్కిం = వేతే యేమి ఉన్నది? (సర్వమును స్త్రీ పురుషుల కలయిక చేతనే కలుగు చున్నది.) అనియు, కామహైతుకం = కామమే కారణముగా కలదనియును చెప్పుదురు.

తా|| అసుర స్వభావులు ఇట్లు తలంతురు. ఈ లోకమేలేదు. ఈ లోకమున కాధారమొకటిలేదు. దీనికి నియామకు డొకడు లేదు. కామమువలన స్త్రీ పురుషుల కలయికచేతనే ఈ లోకము వృద్ధియగుచున్నది అని భావించు చున్నారు.

వి|| జగము బొత్తిగా లేనిదిగాదు. అసత్ = బొత్తిగా లేనిది, సదసద్వి లక్షణము. జగత్, సత్ = త్రికాలాబాధ్యము = మూడు కాలములందును నిత్యము, సత్ + అసత్ + విలక్షణము = ఎల్లప్పటికిని ఉండునదియుగాక, బొత్తిగా లేనిదియుగాక తోచునది, మిథ్య = అనిర్వచనీయము. సదసద్విలక్షణము, పర్యాయనామములు. బ్రహ్మజ్ఞానముచే తోచనిదై అనాత్మజ్ఞానముచే తోచునదైయున్న విశ్వము మిథ్య. ఇట్లుండగా అసురసంపన్నులు జగము బొత్తిగా లేనేలేదని చెప్పుదురు. బ్రహ్మము అధిష్ఠానము. విశేషరూపము బ్రహ్మంపు సామాన్యకారమాధారము, అధికరణము, ఈ సామాన్యకారము నందే జగమధ్యస్తము. ఆధారాధికరణ స్వరూపమే యీశ్వరత్వము. ఈశ్వరునంద ధ్యస్తమైన దగుటచే జగమున కీశ్వరుడైన శబలబ్రహ్మమే ఆధారము. ఇట్లుండగా అసురులు జగమున కీశ్వరుడు లేడందురు. ప్రకృతి పురుషులు, క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులు, జీవాఽవిద్యులు, స్త్రీ పురుషులు కలియుటచేతనే సమస్తమును కలుగుచున్నది. వీరి కలయికతో కలుగని దేదియులేదు. కోరికలచేతనే సర్వము కలుగుచున్నది. కామమే కారణముగా కలది జగమని అసురసంపన్నులు పలుకుచుందురు.

శ్లో॥ ఏతాం దృష్టి మవష్టభ్య నష్టాత్మానోఽల్పబుద్ధయః ।

ప్రభవంత్య గ్రకర్మాణః క్షయాయ జగతోఽహితాః ॥ 9

ఏతామ్, దృష్టిమ్, అవష్టభ్య, నష్ట ఆత్మానః, అల్పబుద్ధయః,
ప్రభవంతి, ఉగ్రకర్మాణః, క్షయాయ, జగతః, అహితాః.

టీ॥ ఏతాం = ఈ, దృష్టిం = భావమును, అవష్టభ్య = అవలంబించి,
నష్టాత్మానః = బుద్ధి బలమును నశింపజేసికొన్నవారై, అల్పబుద్ధయః =
నీచబుద్ధి గలవారై, ఉగ్రకర్మాణః = భయంకరమైన రాజస కర్మలచేయువారై,
అహితాః = లోకద్రోహులైన, జగతః + నాశాయ = ప్రపంచమును నాశనము
చేయుట కొఱకు, ప్రభవంతి = పుట్టుచున్నారు.

తా॥ ఇట్టి స్వభావము నవలంబించి బుద్ధి బలము లేనివారై, నీచపు
బుద్ధులు కలిగి రజోగుణ సంబంధమైన కర్మలచేయుచు లోకద్రోహులై
ప్రవర్తించు అసుర స్వభావముగల వీరు ప్రపంచమును నాశనముచేయుటకై
పుట్టుచున్నారు. తాము మూర్ఖులై చెడిపోవునది చాలక లోకులనుకూడ
మూర్ఖులగునట్లుగా చెఱుచుచున్నారు.

వి॥ ఇయ్యసుర భావమును అవలంబించినవారు బుద్ధిబలమును
నశింప జేసికొందురు. అల్యతే వార్యత ఇత్యల్పః, అలభూషణ పర్యాప్తి
వారణేషు. అల్యతే = దొడ్డవస్తువులలో నుండి తీసివేయబడునది. ఇతి,
అల్పము. దొడ్డవారిలో నుండి బహిష్కరింపదగిన నీచంపు బుద్ధి
గలవారగుదురు. ఉగ్రత్వాదుగ్రం, ఉగ్రత్వాత్ = ఉగ్రమైనదగుటవలన,
ఉగ్రము = రౌద్రము, రజోగుణంపు క్రియల చేయువారగుదురు.
బ్రహ్మమునందు లీనమగుచుండుటే మేలు. ఇట్టి మేలునకు వ్యతిరేకముగ
అహితము = అహితులగుదురు. అజ్ఞానములో మునిగిపోవుటే నాశము.
తామసులై యందఱిని అజ్ఞానుల చేయుటచే జగద్వినాశము కొఱకు
పుట్టినవారిని యసుర సంపన్నులని భావింపవలయును.

శ్లో॥ కామమాశ్రిత్య దుష్పూరం దమ్భ మాన మదాన్వితాః ।

మోహాద్గుహీత్వా సద్గ్రాహన్ ప్రవర్తంతే శుచివ్రతాః ॥ 10

కామమ్, అశ్రిత్య, దుష్పూరమ్, దంభ మాన మదాన్వితాః,
మోహత్, గృహీత్వా, అసద్ గ్రాహన్, ప్రవర్తంతే, అశుచివ్రతాః.

టీ॥ దుష్పూరం = నిండింప జేయుటకు సాధ్యము కానట్టి, కామం = కామమును, అశ్రిత్య = అశ్రయించి, దంభమానమద + అన్వితాః = కపటము, అభిమానము, గర్వములతో కూడుకొన్నవారై, అశుచివ్రతాః = శుచిత్వమును కలిగించనట్టియు, అజ్ఞానమును గలిగించునట్టి వ్రతముల చేయుచు, మోహత్ = మోహమువలన, అసత్ = శాశ్వతము గానట్టి ప్రపంచ భ్రాంతులయొక్క, గ్రాహన్ = పరిగ్రహములను, గృహీత్వా = గ్రహించి, ప్రవర్తంతే = ప్రవర్తించుచున్నారు.

తా॥ ఎప్పటికిని ఏ విధముగానైనను సంపూర్తి కానట్టి కామముతో కూడుకొని దంభమాన మదములు కలిగి, అంతఃకరణ శుద్ధిని కలిగింపనేరని వ్రతముల నాచరించి వృథా ధనవ్యయము చేయుచు అజ్ఞానముచే అశాశ్వతమైన పరిగ్రహముల గ్రహించి ప్రవర్తించుచున్నారు.

వి॥ మోహముచే 'నా కులము గొప్పది, వీని కులము చిన్నది' ఇట్టి గ్రాహ్యతలను గ్రహించుకొనుట మూర్ఖత్వము. అసుర సంపన్నులు ఇట్టి మూర్ఖపు ప్రవర్తనల కలిగియుందురు. కామ్యతే అనేన కామః, అనేన = దీనిచేత, కామ్యతే = కోరబడును, ఇతి, కామము. కమనం కామః, కముకాంతౌ, కమనం = కోరుట, కామము. కామ్యతే సర్వైరితి కామం, కముకాంతౌ, సర్వైః = అందఱిచేత, కామ్యతే = కోరబడునది, ఇతి, కామము. అసురసంపన్నులు కోరికలకు చిక్కుదురు. కపటము, అభిమానము, గర్వములతో కూడియుందురు. వ్రత్యతే అన్నాదిక మనేనేతి వ్రతం, వ్రతీ వర్జనే, అనేన = దీనిచేత, అన్నాదికం = అన్నాదులను, వ్రత్యతే = విడువబడును, ఇతి, వ్రతము. అపవిత్రమైన వ్రతముల చేయు చుందురు. బ్రహ్మ జ్ఞానమును కలిగింపని లౌకిక వ్రతముల చేయుచుందురు. బొత్తిగా

లేనిది అసత్, మోహముచేత బొత్తిగా లేని సంకల్పనిర్మిత జీవస్పృష్టిని, అశాశ్వతమైన వ్యావహారిక వస్తు పరిగ్రహములను స్వీకరించి అసుర సంపన్నులు మోహమున ప్రవర్తింతురు.

శ్లో॥ చింతా మపరిమేయాం చ ప్రళయాంతా ముపాశ్రితాః ।

కామోపభోగపరమా ఏతావదితి నిశ్చితాః ॥ 11

చింతామ్, అపరిమేయామ్, చ, ప్రళయ అంతామ్, ఉపాశ్రితాః,
కామ ఉపభోగ పరమాః, ఏతావత్, ఇతి, నిశ్చితాః.

శ్లో॥ అశాపాశ శతైర్బుద్ధాః కామక్రోధ పరాయణాః ।

ఈహంతే కామభోగార్థం అన్యాయే నార్థసన్ధయాన్ ॥ 12

అశాపాశ శతైః, బుద్ధాః, కామక్రోధ పరాయణాః,
ఈహంతే, కామభోగ అర్థమ్, అన్యాయేన, అర్థసంచయాన్.

టీ॥ అపరిమేయాం = అపరిమితమైన, ప్రళయాంతాం = చచ్చువఱకును నశింపనట్టి, చింతాం = చింతను, ఉపాశ్రితాః = ఆశ్రయించినవారై, కామోపభోగపరమాః = కామముల ననుభవించుటయే శ్రేష్ఠమనెడువారై, ఏతావత్ + ఇతి = ఇంతేయని, నిశ్చితాః = నిశ్చయింపబడినవారై, కామక్రోధపరాయణాః = కామక్రోధములందాసక్తులై, కామభోగార్థం = కోరికల ననుభవించుటకొఱకు, అన్యాయేన = అన్యాయముగా, అర్థ సంచయాన్ = ధన సంపాదనము చేయవలెనని, ఈహంతే = కోరుచున్నారు.

తా॥ పరిమితము లేనట్టియు, ప్రాణము పోవువఱకు విడువనట్టియు, చింతతో కూడుకొన్నవారయి కామముల ననుభవించుటయే శ్రేష్ఠమనియు, ఇంతకంటె వేఱుగా ఇంకేదియులేదని నిశ్చయించుకొన్నవారయి, అనేక విధములగు ఆశలనెడు త్రాళ్ళతో కట్టబడిన వారయి, కామక్రోధములతో

కూడుకొని, తమ కోరికల తీర్పుకొనుటకై అన్యాయముగా నయినను ధనము సంపాదించవలయునని కోరువారందఱును అసుర స్వభావులు.

వి॥ చింత్యతే చింతా, చిత్తిస్మృత్యాం, చింత్యతే = చింతించుట, చింత. స్మరణం స్మృతిః. స్మృ ఆధ్యానే, స్మరణం = స్మరించుట, స్మృతి, ఆధ్యాయతే ఆధ్యానం, ద్యైచింతాయాం, ఆధ్యాయతే = చింతించుట. ఆధ్యానము “చింతా స్మృతిరాధ్యానం” అమరము. అపరిమితమైనట్టియు, మరణమగు పర్యంతము నుండునట్టియు చింతను నాశ్రయించినవారై, కోరికల ననుభవించుటే సర్వోన్నత మని భావించినవారై, దేవునిలో లీనమైనచో కోరికలు ముగియునని తెలియక, కోరికలు నెఱవేఱినకొలది పెరుగుచుండునని గుర్తింపక కోరికలందే మునిగిన వారై, మానవజన్మ మెత్తినందుకు కోరికల నెఱవేర్చుకొనుటయే ముఖ్యము, ఇంతకంటె నింకేమి కలదని మూఢత్వమున కామవశులై, నానావిధమైన పాశములవంటి యాశలకు చిక్కినవారై, కామక్రోధాదులందాసక్తులై, అన్యాయముగ నైనను ధనసంపాదన చేయకపోయినచో కోరికల తీర్పుకొనలేమని అన్యాయార్జిత ధనము కలవారై అసురసంపదగల మూర్ఖులు కోరుచుందురు.

శ్లో॥ ఇదమద్య మయా లబ్ధం ఇమం ప్రాప్యే మనోరథమ్ ।

ఇదమస్తీదమపి మే భవిష్యతి పునర్ధనమ్ ॥

13

ఇదమ్, అద్య, మయా, లబ్ధమ్, ఇమమ్, ప్రాప్యే, మనోరథమ్,
ఇదమ్, అస్తి, ఇదమ్, అపి, మే, భవిష్యతి, పునః, ధనమ్.

శ్లో॥ అసౌ మయా హత శత్రుః హనిష్యే చాపరానపి ।

ఈశ్వరోఽహ మహం భోగీ సిద్ధోఽహం బలవాన్ సుఖీ ॥ 14

అసౌ, మయా, హతః, శత్రుః, హనిష్యే, చ, అపరాన్, అపి,
ఈశ్వరః, అహమ్, అహమ్, భోగీ, సిద్ధః, అహమ్, బలవాన్, సుఖీ.

శ్లో॥ ఆధ్యోఽభిజనవానస్మి కోఽన్యోఽస్తి సదృశో మయా ।

యక్ష్యే దాస్యామి మోదిష్యే ఇత్యజ్ఞాన విమోహితాః ॥ 15

ఆధ్యః, అభిజనవాన్, అస్మి, కః, అన్యః, అస్తి, సదృశః, మయా,
యక్ష్యే, దాస్యామి, మోదిష్యే, ఇతి, అజ్ఞాన విమోహితాః.

శ్లో॥ అనేక చిత్త విభ్రాంతా మోహజాల సమావృతాః ।

ప్రసక్తాః కామభోగేషు పతంతి నరకే శుచౌ ॥ 16

అనేక చిత్త విభ్రాంతాః, మోహజాల సమావృతాః,
ప్రసక్తాః, కామభోగేషు, పతంతి, నరకే, శుచౌ.

టీ॥ ఇదం = ఇది, అద్య = ఇప్పుడు, మయా = నాచేత, లబ్ధం =
పొందబడినది. ఇమం = ఈ, మనోరథం = కోరికను, ప్రాప్సే =
పొందగలను, మే = నాకు, ఇదం = ఇంత సంపద, అస్తి = కలదు. పునః
= మరల, ఇదం = ఈ, ధనం + అపి = ధనముకూడ, భవిష్యతి =
రాగలదు, అసౌ = ఈ, శత్రుః = శత్రువు, మయా = నాచేత, హతః =
చంపబడెను. అపరాన్ + అపి = ఇతరులనుగూడ, హనిష్యే = చంపుదును,
అహం = నేను, ఈశ్వరః = ఐశ్వర్యముక్తుడను, అహం = నేను, భోగీ =
భోగిని, అహంసిద్ధః = సిద్ధుడను, అహం బలవాన్ = బలవంతుడను,
సుఖీ = సుఖవంతుడను, ఆధ్యః = అన్నియు కలవాడను, అభిజనవాన్ =
పొగడ్తగలవాడను, మయా = నాతో, సదృశః = సమానుడు, అన్యః =
ఇతరుడు, కః = ఎవడు, అస్తి = కలడు? యక్ష్యే = యజ్ఞము చేయుదును,
దాస్యామి = ఇచ్చుచున్నాను, మోదిష్యే = సంతోషించుచున్నాను. ఇతి =
అని, అజ్ఞానవిమోహితాః = అజ్ఞానముచే మోహింపబడినవారై, అనేక చిత్త
విభ్రాంతాః = అనేకవిధములగు చిత్తభ్రమలు కలవారయి, మోహజాల
సమావృతాః = మోహముచే నావరింపబడినవారయి, కామభోగేషు =

కామభోగములందు, ప్రసక్తాః = ఆసక్తులై. అశుచౌ = మాలిన్యముతో కూడిన, నరకే = నరకమునందు, పతంతి = పడుచున్నారు.

తా॥ అసురస్వభావులు దేహమే నేననియు, గృహదులు నావి అనియు, బంధువులందఱు నావారనియు, ప్రతికూలురందఱు శత్రువులనియు భావించియుందురు. కనుకనే వారు ఈ క్రింద వివరించిన తలంపులతో నుందురు.

దీనినిప్పుడు సంపాదించినాను. ఈ కోరికను నెఱవేర్చుకొందును. నాకింత సంపదగలదు. మరల ఆ సంపదగూడ లభించును, ఈ శత్రువును చంపితిని, ఆ శత్రువులనుగూడ చంపగలను, నేనైశ్వర్యవంతుడను, భోగిని, సిద్ధుడను, బలవంతుడను, సుఖిని, సర్వమును కలవాడను, నన్నందఱును పొగడుచున్నారు, నా సమానుడెవడునులేడు, యజ్ఞముల చేయుదును, ఇయ్యగలను, ఆనందింపగలను అని అజ్ఞానముచే మోహింపబడినవారై, నానా విధములగు చిత్త విభ్రమముగలవారై, మోహజాలముచే నావరింపబడినవారై, కోరిక, భోగముల ననుభవించుటయందాసక్తులై మాలిన్యమైన నరకమునందు పడుచున్నారు.

వి॥ అసుర స్వభావుల తలంపు లిట్లుండును. దీని నిప్పుడు సంపాదించితిని. ఇక కొన్ని దినములలో ఈ కోరికను పొందగలను. నేనింత సంపదగలవాడను. ఈ పనిలో నింకను ఇంత సంపాదన పొంది పోవుదును. ఈ శత్రువు నిప్పుడు నేను చంపితిని. మిగిలిన శత్రువులను చంపగలను. నేనైశ్వర్యవంతుడను. నేను సమస్త భోగముల ననుభవింపగలను, నేసిద్ధుడను, బలశాలిని, సుఖవంతుడను, అన్నియు కలవాడను, అందఱును నన్ను పొగడుచుందురు, నాసమానుడెవడును లేడు, యజ్ఞముచేయగలను, దానముల నివ్వగలను, సంతోషింతును, ఇట్లు మోహితుడై తనస్వరూపమును మఱుగు పఱుచుకొని అనాత్మయే తానని భ్రమించి నానావిధ చిత్తవిభ్రమము

గలవారై, మోహజాల సమావృత్తులై కామభోగాసక్తులై, మాలిన్యముతో కూడిన నరకము నందు ఇయ్యసురసంపద కలవారు పడుచున్నారు.

శ్లో॥ ఆత్మ సంభావితాః స్తబ్ధా ధనమాన మదాన్వితాః ।

యజంతే నామయజ్ఞేస్తే దమ్యే నావిధి పూర్వకమ్ ॥ 17

ఆత్మసంభావితాః, స్తబ్ధాః, ధనమాన మదాన్వితాః,
యజంతే, నామయజ్ఞేః, తే, దంభేన, అవిధి పూర్వకమ్.

టీ॥ తే = వారు, ఆత్మ సంభావితాః = తమ గొప్ప తనమును తామే చెప్పు కొనుచు, స్తబ్ధాః = ముడిగినవారై (ఆత్మ వికాసములేనివారై) ధనమానమదాన్వితాః = ధనముచేతను, అభిమానముచేతను, మదముచేతను కూడుకొన్న వారలై, దంభేన = కపటముగా, నామయజ్ఞేః = పేరునకు మాత్రమే చేయబడుచున్న బహిర్యాగములచేత, అవిధిపూర్వకం = శాస్త్రములలో చెప్పబడిన దానికి వ్యతిరిక్తముగా, యజంతే = యజ్ఞముల చేయుచుందురు.

తా॥ అసురస్వభావులైనవారు తమ స్తుతిని తామే చేసికొనుచు సంకుచిత దృష్టి గలవారై, ధన మాన మదములతో కూడుకొని శాస్త్రములలో అంతర్యాగము కొఱకే బహిర్యాగములు సూచింపబడినవని చెప్పియుండగా కపటముగా బహిర్యాగముల చేయుచుందురు. బహిర్యాగములకై ధన వ్యయము నమితముగాజేసి లోకములోని పొగడ్తలకు మురియు చుందురు.

వి॥ అసుర స్వభావులు తమ గొప్పదనమును తామే చెప్పుకొనుచు ఆత్మస్తుతి పరాయణులై యుందురు. ఆత్మ వికాసములేక సంకుచిత దృష్టులై, ధనముచే, అభిమానముచే, గర్వముచే కూడుకొనినవారై శాస్త్రములకు వ్యతిరేకముగా, కపటముగా, పేరునకు మాత్రమేయున్న బహిర్యాగముల చేయుచుందురు. జ్ఞానయజ్ఞము సులభముగాను, శ్రేష్ఠముగాను, ముక్తి

ప్రదముగానున్నను, డాంబికము లేనందున బహిర్యాగముల చేయుచుందురు. లోకుల పొగడ్తలే వీరికి ముఖ్యము. జ్ఞానయజ్ఞముల చేయరు. ఇట్లసుర సంపన్నులు ప్రవర్తింతురు.

శ్లో॥ అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధం చ సంశ్రితాః ।

మామాత్మ పరదేహేషు ప్రద్విషంతో భ్యసూయకాః ॥ 18

అహంకారమ్, బలమ్, దర్పమ్, కామమ్, క్రోధమ్, చ, సంశ్రితాః, మామ్, ఆత్మ పరదేహేషు, ప్రద్విషంతః, అభ్యసూయకాః.

టీ॥ అహంకారం = అహంకారమును, బలం = బలమును, దర్పం = గర్వమును, కామం = కోరికను, క్రోధం = క్రోధమును, ఆశ్రితాః = ఆశ్రయించిన వారలై, ఆత్మపరదేహేషు = తమయొక్కయు, ఇతరులయొక్కయు దేహములయందు ఉన్నట్టి, మాం = పరమాత్మనగు నన్ను, అభ్యసూయకాః = అసూయతో చూచువారయి, ప్రద్విషంతః = ద్వేషించుచున్నారు.

తా॥ అహంకార బలదర్ప కామక్రోధాన్వితులయి, తమయొక్కయు, ఇతరుల యొక్కయు దేహములందున్న పరమాత్మను అసూయతో చూచుచు ద్వేషించుచున్నారు. తమకుగాని, ఇతరులకుగాని, కీడును, అవమానమును చేసినచో పరమాత్మకే చేసినట్లగుచున్నదని అసుర సంపదగలవారికి తెలియదు.

వి॥ బ్రహ్మనిష్ఠయు, బ్రహ్మబోధయు లేనందున అనాత్మయే తానని అహంకరించుచుందురు. జడమైన అనాత్మ చైతన్యముతో తమ పనుల చేసికొనుచున్నదని తెలియనందున నాబలము చేతనే కార్యముల నెఱవేర్చుకొను చున్నానని భ్రమించుచుందురు. ఎవరితో నాకేమి? నేను గొప్పవాడనని గర్వించును. ఆత్మతృప్తినొందని వాడగుటవలన అనాత్మ వస్తువులతో సుఖమున్నదని భ్రమించి లౌకిక విషయ సంపాదనకు లోబడియుండును. కోరికల కలవాడగుటచే కొనసాగనియ్యని వారిపై క్రోధపూరితులై యుందురు. నేననగా ప్రత్యగాత్మ యనియు నీవు, వాడు, వీడు మొదలగు పదములన్నింటి అర్థము ప్రత్యగభిన్న పరమాత్మ బ్రహ్మమే

యని తెలియక తమయందును, ఇతరుల దేహములందును నున్న దేవునినే అసూయతో అవమానించినట్లగునని తెలియని మూఢత్వముతో అసూయాన్వితులై ద్వేషించుచు అసుర సంపన్నులుందురు.

శ్లో॥ తానహం ద్విషతః క్రూరాన్ సంసారేషు నరాధమాన్ ।

క్షిపామ్యజస్ర మశుభాన్ ఆసురీష్వేవ యోనిషు ॥ 19

తాన్, అహమ్, ద్విషతః, క్రూరాన్, సంసారేషు, నర అధమాన్,
క్షిపామి, అజస్రమ్, అశుభాన్, ఆసురీషు, ఏవ, యోనిషు.

టీ॥ అహం = నేను, ద్విషతః = ద్వేషించువారును. క్రూరాన్ = క్రూరులును, అశుభాన్ = అశుభములును అగు, తాన్ = ఆ, నరాధమాన్ = నరాధములను, అజస్రం = ఎల్లప్పుడును, ఆసురీషు = అసుర సంబంధమైన, యోనిషు + ఏవ = యోనులందే, క్షిపామి = ఉంచుచున్నాను.

తా॥ “నేను” అనగా నెట్లు ప్రత్యగాత్మయో అట్లే అందఱును పరమాత్మ యగుచున్నారు. ఎవరిని ద్వేషించినను పరమాత్మనే ద్వేషించి నట్లగుచున్నది. ఇట్లు పరమాత్మను ద్వేషించునట్టి క్రూరులును, అశుభముల నాచరించునట్టి ఆ నరాధములను పరమాత్మనగు నేను వారిని ఎల్లప్పుడును అసుర సంబంధములయిన జన్మములు కలవానిగా చేయుచున్నాను.

వి॥ ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మమునగు నేను అసుర సంపన్నులగు నితరుల ద్వేషించువారిని, కృంతతీతి క్రూరః, కృతీభేదనే, కృంతతి = వ్యధను బెట్టు వాడు, ఇతరులను మనోవ్యధలకు లోబడు వారినిగా చేయువారిని, నరాధములను, బ్రహ్మనుసంధానముచే పవిత్రులుగాని వారిని, సంకల్ప పరంపరలలో మునిగి యశుభముల, చేసికొనువారిని ఎల్లప్పుడును అసురసంబంధ జన్మములందే యుంచుచున్నాను. ఎట్టి సంకల్పము లుండునో అట్టి జన్మములే వచ్చును. సంకల్పములే విత్తనములు.

శ్లో॥ అసురీం యోనిమాపన్నా మూఢా జన్మని జన్మని ।

మామప్రాప్యైవ కౌన్తేయ! తతో యాంత్యధమాం గతిమ్ ॥ 20

అసురీమ్, యోనిమ్, అపన్నాః, మూఢాః, జన్మని, జన్మని ।

మామ్, అప్రాప్య, ఏవ, కౌన్తేయ, తతః, యాంతి, అధమామ్, గతిమ్ ॥

టీ॥ కౌన్తేయ = అర్జునా! అసురీం = అసురసంబంధమైన, యోనిం = జన్మమును, అపన్నాః = పొందిన, మూఢాః = మూఢులు, జన్మని జన్మని = ప్రతి జన్మమునందును, మాం = నన్ను, అప్రాప్య + ఏవ = పొందకనే, తతః = అంతకంటెను, అధమాం = నీచమయిన, గతిం = గతిని, యాంతి = పొందుచున్నారు.

తా॥ అర్జునా! అసుర సంబంధమయిన పుట్టుకగల మూర్ఖులు ప్రతి జన్మము నందును నన్ను పొందకనే ఇంకను నీచమయిన స్థితిని పొందుచున్నారు.

వి॥ నవిద్యతే సురా యేషాం తే అసురాః, యేషాం = ఎవరికి, సురా = అమృతము, నవిద్యతే = లేదో, తే = వారు, అసురాః = అసురులు, సురేభ్యోఽన్యే అసురాః, సురేభ్యః = దేవతలకంటె, అన్యే = ఇతరులు, అసురులు, యోగమార్గమున అమరవారుణిని సేవింపనివారు అసురులు. యజ్ఞభాగా నిరస్యంతి ఇతి అసురాః. అసుక్షేపణే, యజ్ఞభాగాత్ = జ్ఞానయజ్ఞభాగమైన యజ్ఞ శిష్టామృతము నుండి, నిరస్యంతే = త్రోయ బడినవారు. అసురులు, అసూన్ ప్రాణాన్ రాంతి గృహ్లాంతీతి అసురాః, రాఆదానే. అసూన్ = ప్రాణాన్ = ప్రాణములను, రాంతి = గృహ్లాంతి = తీసుకొనువారు, ఇతి అసురులు. ఇట్టి ఆసురీ ప్రకృతికి సంబంధించి జన్మము నొందిన మూఢులు ప్రతి జన్మము నందును నన్ను పొందలేరు. జన్మము లెత్తుదురేగాని బ్రహ్మజ్ఞానము నొందలేరు. కనుక ముక్తులు గాలేరు. ఇంకను నీచమైన జన్మలను పొందుచునే యుందురు.

శ్లో॥ త్రివిధం నరకస్యేదం ద్వారం నాశనమాత్మనః ।

కామః క్రోధ స్తథా లోభః తస్మాదేతత్త్రయం త్యజేత్ ॥ 21

త్రివిధమ్, నరకస్య, ఇదమ్, ద్వారమ్, నాశనమ్, ఆత్మనః,
కామః, క్రోధః, తథా, లోభః, తస్మాత్, ఏతత్, త్రయమ్, త్యజేత్.

టీ॥ ఆత్మనః = తనకు, నాశనం = నాశనకరమైనదియు, నరకస్య = నరకమునకు, ద్వారం = ద్వారమైనదియు అగు, ఇదం = ఈ అసురభావము, త్రివిధం = మూడు విధములు గలది, కామః = కామము, క్రోధః = క్రోధము, తథా = అట్లే, లోభః = లోభము, తస్మాత్ = అందువలన, ఏతత్ = ఈ, త్రయం = మూటిని, త్యజేత్ = విడువలయును.

తా॥ తన్ను నశింపజేయునట్టిదియు, నరకమునకు ద్వారమైనట్టిది యునైన యీ యసురభావము కామ క్రోధ లోభములని మూడు విధములుగా నున్నది. కనుక యీ మూటిని విసర్జింపవలెను.

వి॥ కామమునకు ఆకాశ స్థానమనియు, క్రోధమునకు ఆపోస్థానమనియు, లోభమునకు అగ్నిస్థానమని యున్నది. ఆత్మయందు లీనముగాక, అనాత్మయందే మునిగి ఆయువును వృథాచేసికొనువారు ఆత్మ హంతకులని ఈశావాస్యోపనిషత్తు నందున్నది. ఆత్మ నాశనకరమైన నరకమునకు ద్వారమైనదియు నగు ఈ అసుర ప్రకృతి మూడు విధములు. ఎట్టి శబ్దముల వినదమో యట్టి కోరికలుండును. కోరికలెట్టివో వినునట్టి శబ్దములు అట్టివే. కనుక కామని స్థాన మాకాశ స్థానము. క్రోధము కలిగినపుడు గట్టిగా శబ్దింతుము. వాగ్జ్వవహార తీవ్రత కోపమువలన గలుగుటచే దీనికి నాపోస్థానము. ఆశ యుండుటచే దేవుని జూచు దృష్టియు ఆశించిన వస్తువులపై పడును కనుక అగ్ని స్థానమునకు లోభమున్నది. కామ క్రోధ లోభముల మూడింటి స్థానములగు సూక్ష్మ స్థూలకారణముల దాటి తురీయమున చేరినచో నరక ద్వారముల నతి క్రమించిన వారమగుదుము, నరకద్వారమును చేర్చు కామక్రోధ లోభముల విడువవలయు.

శ్లో॥ ఏతైర్విముక్తః కౌన్తేయ తమోద్వారైః త్రిభిర్నరః ।

అచరత్యాత్మన శ్రేయః తతో యాతి పరాం గతిమ్ ॥ 22

ఏతైః, విముక్తః, కౌన్తేయ, తమోద్వారైః, త్రిభిః, నరః,
అచరతి, ఆత్మనః, శ్రేయః, తతో, యాతి, పరామ్, గతిమ్.

టీ॥ కౌన్తేయ = అర్జునా ! తమోద్వారైః = అజ్ఞానమనెడు చీకటి
ద్వారములైన, ఏతైః = ఈ, త్రిభిః = మూడింటిచేతను, విముక్తః =
విడువబడిన, నరః = నరుడు, ఆత్మనః = తనకు, శ్రేయః = శ్రేయస్సును,
అచరతి = ఆచరించున్నాడు. తతో = పిమ్మట, పరాం = పరాప్రకృతి
సంబంధమగు తురీయముయొక్క, గతిం = మార్గమును, యాతి =
పొందుచున్నాడు.

తా॥ అర్జునా! అజ్ఞానమును కలిగించునట్టి యీ మూడింటినుండి
విడువబడిన మానవుడు తనకు శ్రేయస్సును కలిగించు పద్ధతులనే
యాచరించును. మరల, పరాప్రకృతి సంబంధమైన తురీయపథమును
పొందుచున్నాడు.

వి॥ ఈ కామక్రోధ లోభముల ననుసరించిపోయినచో అజ్ఞానములో
మనల పడవేయునట్టి చీకటి ద్వారములగుచున్నవి. ఇమ్మాడిటినుండి
విడువబడిన నరుడు తన శ్రేయస్సును ఆచరించుకొనును. మహాకారణమున
తురీయ ద్వారమును తెఱచుకొని కైవల్యమార్గమున చేరుకొనుటయే
శ్రేయస్సు. పిమ్మట బ్రహ్మకార వృత్తియును, త్రిగుణసామ్యమునైన
పరాప్రకృతి సంబంధమగు యుక్తత్వ మార్గమును పొంది జీవన్ముక్తుడగును.

శ్లో॥ యశ్చాస్త్రవిధి ముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః ।

న స సిద్ధి మవాప్నోతి న సుఖం న పరాం గతిమ్ ॥ 23

యః, శాస్త్రవిధిమ్, ఉత్సృజ్య, వర్తతే, కామకారతః,
న, సః, సిద్ధిమ్, అవాప్నోతి, న, సుఖమ్, న, పరామ్, గతిమ్.

టీ॥ యః = ఎవడు, శాస్త్రవిధిం = శాస్త్రవిధిని, ఉత్సృజ్య = విడిచి, కామ కారతః = కోరిక ననుసరించి, వర్తతే = ప్రవర్తించుచున్నాడో, సః = అతడు, సిద్ధిం = సిద్ధిని, న + ఆప్నోతి = పొందడు, సుఖం = సుఖమును, న = పొందడు, పరాం = పరాప్రకృతి సంబంధమైన, గతిం = మార్గమును, న = పొందడు.

తా॥ ఎవడు శాస్త్రవిధిని విడిచి, కోరికల ననుసరించి ప్రవర్తించు చున్నాడో అతడు సిద్ధిని పొందడు, సుఖమును పొందడు, తురీయ పథమునుకూడ పొందలేడు.

వి॥ శిష్యతే అనేనేతి శాస్త్రం, శాసు అనుశిష్యైః; అనేన = దీనిచేత, శిష్యతే = శిక్షింపబడును. ఇతి, శాస్త్రము. విదధాతీతి విధిః, విదధాతి = సర్వమును చేయువాడు, ఇతి, విధి. విధీయతే అనేనేతి విధిః, అనేన = దీనిచేత, విధీయతే = విధింపబడు, ఇతి, విధి = చేయుట, దైవము, బ్రహ్మ ప్రకారము, విధాయక వాక్యము. అనుభవమును బట్టి శాస్త్రమున్నది. శాస్త్రమునకును, అనుభవమునకును సమన్వయమున్నది. కనుక శాస్త్రపద్ధతి విడువకూడదు. శాస్త్ర విధాయకమునువిడిచి తమ యిష్టానుసారముగా నెవడు ప్రవర్తించుచున్నాడో, అతడు సిద్ధిని పొందడు. ఋషులకాలమునుండి సద్గురువులలో సిద్ధి నొందెడు పద్ధతియున్నది. గురువులతో తెలిసికొని యాచరించి సిద్ధి నొందినవారికి మాత్రమే శాస్త్ర మర్థములు బయల్పడును. శాస్త్రములలోని వ్రాతయిట్లున్నది.

శ్లో॥ తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యకార్యవ్యవస్థితౌ ।

జ్ఞాత్వా శాస్త్ర విధానోక్తం కర్మ కర్తు మిహోర్హసి ॥

24

తస్మాత్, శాస్త్రమ్, ప్రమాణమ్, తే, కార్య అకార్య వ్యవస్థితౌ,
జ్ఞాత్వా, శాస్త్ర విధాన ఉక్తమ్, కర్మ, కర్తుమ్, ఇహ, అర్హసి.

టీ॥ తస్మాత్ = అందువలన, తే = నీకు, కార్యాకార్యవ్యవస్థితౌ = చేయతగినది, చేయతగనిది అని నిర్ధారించుటయందు, శాస్త్రం = శాస్త్రము, ప్రమాణం = ప్రమాణము, శాస్త్రవిధాన + ఉక్తం = శాస్త్రవిధానముచే చెప్పబడిన, కర్మ = కర్మను, జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని, ఇహ = ఈ లోకమునందు, కర్తుం = చేయుటకు, అర్హసి = తగియున్నావు.

తా॥ చేయతగినదేది? చేయతగనిదేది? అని సంశయము కలిగినపుడు శాస్త్రప్రమాణము ననుసరించి పోవలసినది. శాస్త్రములో చెప్పబడిన విధానమును తెలిసికొని ఆ ప్రకారమే యీ లోకమున చేయుటకు తగియున్నావు.

వి॥ యోగి సిద్ధి నొందుటకు నేమి చేయవలయును? దేని చేయ కూడదు? ఎట్లు చేయవలయును? ఎట్లు చేయరాదు? అని విమర్శించుకొని యథార్థమును గ్రహించుటకు అనుభవ పూర్వకముగా శాస్త్రము ప్రమాణమగును, శాస్త్రపద్ధతి ప్రకారము చెప్పబడిన కర్మయోగము నెఱిగి, ఆ ప్రకారము చేసి ఆరూఢత్వము నొందవలయును. అప్పుడు సాంఖ్యయోగము, బుద్ధియోగము, జ్ఞానయోగ మనబడు బ్రహ్మనిర్వాణము నొందుదుము.

ఇతి శ్రీ భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మ విద్యాయాం,

యోగశాస్త్రే శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదే దైవాసుర

సంపద్విభాగ యోగోనామ షోడశోఽధ్యాయః.

ఇది బ్రహ్మశ్రీ జగద్గురు వేదాంతం లక్ష్మణార్జునచే రచింపబడిన టీకా

తాత్పర్య విశేషార్థముగల స్వరాజ్య భగవద్గీత యందలి పదునాఱవ

అధ్యాయము

ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః.

